

Sprawozdanie

Wydziału krajowego jako komisji o wniosku posła Ludwika Wierzbickiego i tow. w przedmiocie konserwacji pomników historycznych i starożytnych zabytków sztuki.

Wysoki Sejmie!

Na posiedzeniu Wys. Sejmu z dnia 15. Października 1888. poseł Ludwik Wierzbicki uczynił wniosek następujący:

„Wysoki Sejm raczy uchwalić:

Poleca się Wydziałowi krajowemu, ażeby na najbliższej sesji sejmowej przedłożył projekt do ustawy krajowej, podług której Wydziały Rad powiatowych, Magistraty i Zwierzchności gminne byłyby obowiązane, ilekroć się dowiedzą o zamiarze restauracji, przebudowania lub sprzedania na ich terytorjum znajdujących się budowli i pomników historycznych, albo starożytnych zabytków sztuki, niemniej gdy się dowiedzą o odkryciu przedhistorycznych lub archeologicznych przedmiotów, o wypadkach powyższych odnośnemu konserwatorowi z dokładnem ile możliwości opisaniem przedmiotu bezzwłocznie donieść.

Uchwałą z dnia 16. Października 1888 przekazał Wysoki Sejm powyższy wniosek Wydziałowi krajowemu jako komisji.

Wniosek, o którym mowa, zmierza do ułatwienia c. k. konserwatorom ich działalności urzędowej przez nałożenie także na organa administracji autonomicznej obowiązku, który z mocy istniejących obecnie przepisów prawnych ciąży w pierwszym rzędzie na c. k. organach rządowych.

Te ostatnie obowiązane są do tego przedewszystkiem rozporządzeniem c. k. Ministerstwa wyznań i oświaty z 21. Lipca 1873. Nr. 131. Dz. u. p., którym ogłoszony został statut c. k. centralnej komisji konserwatorskiej, będący obecnie podstawą opieki prawnej dla zabytków sztuki i pomników historycznych w Austrii.

§. 15. tego statutu postanawia: „C. k. władze powołane są do popierania centralnej komisji i organów jej w ich działalności, a to tak na specjalne żądanie, jak i bez zawezwania osobnego, mianowicie przez odpowiednie zawiadomienia, ilekroć w swym okręgu dowiedzą się o istnieniu jakiego zabytku sztuki lub pomnika historycznego“.

Instrukcja dla c. k. konserwatorów, wydana rozporządzeniem ministeryalnem z dnia 14. Września 1875. L. 9.613, zobowiązując w §. 3. c. k. konserwatorów do zebrania jak najdokładniejszych informacji o wszystkich do ich zakresu działania należących pomnikach, nadaje im zarazem prawo do pomocy ze strony władz. Już w piśmie, uwierzytelniającem c. k. konserwatorów, zawarte jest wezwanie do wszystkich władz, tak c. k. politycznych, jak i gminnych,

aby c. k. konserwatora w jego zarządzeniach jak najusilniej popierały. W §. 7. instrukcyi przyznane jest c. k. konserwatorom prawo zażądania wprost interwencyi c. k. Namiestnika na wypadek, jeżeliby władze polityczne odmówiły im swej pomocy. Mają także c. k. konserwatorowie upoważnienie do bezpośredniego wzywania o pomoc nie tylko c. k. władz, ale także gmin, a nawet osób prywatnych (§§. 22. i 23. instr.), ilekroć chodzi o konserwację zabytków, poruczonych ich opiece. Podobne postanowienia zawiera także instrukcyja dla korespondentów c. k. centralnej komisji, a w szczególności nakłada ona obowiązek na c. k. władze powiatowe zawiadamiania korespondentów o wszelkich zmianach, jakimby uledez mogły pomniki historyczne lub artystyczne, istniejące w ich okręgu.

Zdaniem Wydziału krajowego żadnej wątpliwości ulegać nie może, że obowiązek, jaki powyższe przepisy prawne nakładają na organa c. k. administracyi państwowej, ciąży także na Zwierzchnościach gmin i Magistratach, których działalność w tej mierze należy do poruczonego zakresu działania. Jakoż istnieje pod tym względem nawet specjalne rozporządzenie c. k. Namiestnictwa z dnia 26. Czerwca 1886. L. 24.992, które poleca gminom krajowym (cytujemy dosłownie) „aby każda gmina przy zwaleniach, restaurowaniach lub też innych zmianach, mających się wykonać na pomnikach starożytnej budowli, tudzież i w innych razach, dotyczących archeologicznych zabytków, znosiła się przedewszystkiem z organami centralnej komisji, t. j. z c. k. konserwatorami, zasięgała ich zdania i korzystała z danych rad, lub poczynionych uwag“.

Mimo to wszystko uważa Wydział krajowy sprawę, we wniosku p. L. Wierzbickiego poruszoną, jako będącą bardzo na czasie, już choćby z tego powodu, że wciąga on do działalności także Wydziały powiatowe, o których w żadnym z dotychczasowych przepisów i rozporządzeń, do konserwatorstwa się odnoszących, żadnej nie było wzmianki. Niewątpliwie też służy Reprezentacyi kraju, a względnie Wydziałowi krajowemu kompetencya, a to nietylko do wydawania zarządzeń w sprawach konserwatorskich z mocy najwyższego nadzoru nad majątkiem gmin i powiatów (§. 98. u. gm. i §. 48. ust. o Repr. pow.), ale nawet do neregulowania sprawy konserwatorstwa, a to na podstawie §§. 11. i 12. ustawy zasadniczej o Reprezentacyi Państwa z dnia 21. Grudnia 1867. Nr. 141. Dz. u. p.

Nie poruszając na teraz kwestyi, o ile skorzystanie z tej kompetencyi ustawodawczej byłoby wskazaniem, mniema Wydział krajowy, iż sprawa, o której traktuje wniosek p. Ludwika Wierzbickiego, do załatwienia w formie ustawy krajowej się nie kwalifikuje, i że odpowiedniejszą, prędzej i łatwiej do celu prowadzącą byłaby w tym wypadku droga rozporządzenia administracyjnego w formie okólnika, któryby Wydział krajowy wydał do wszystkich Wydziałów powiatowych, Magistratów i Zwierzchności gminnych w kraju na podstawie §. 98. ustawy gminnej, względnie §. 48. ustawy o Reprezentacyi pow. z tytułu nadzoru nad majątkiem zakładowym gmin i powiatów. Za tym sposobem załatwienia przemawia zresztą także niedawny precedens, a mianowicie uchwała Wysokiego Sejmu z dnia 21. Stycznia 1887. w sprawie kontroli i opieki nad archiwaliami, na podstawie której Wydział krajowy wydał okólnik pod dniem 22. Lipca 1887. L. 27.689 do wszystkich miast i miasteczek w kraju.

Wydział krajowy wnosi:

Wysoki Sejm raczy sprawozdanie niniejsze przyjąć do swej wiadomości.

Z Rady Wydziału krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem.

Lwów dnia 11. Grudnia 1888.

Zastępca Marszałka krajowego:

Oktaw Pietruski w. r.

Sprawozdawca.